

Törekvések és fokozatok

A VI. debreceni országos nyári tárlatról

Országos érdekűvé főleg arányai tették ezt a kiállítást. Százhuszonöt résztvevője ugyanis az élő festészet és szobrászat törekvéseinek széles körét képviselte. Választva két hagyományos pályázat, az „Ember és környezete”, meg a „Táblakép és kispasztika '78” közül. Szorosabb kötöttségeket a kiírások nem tartalmaztak. Valóban meggyőzően ösztönözhatték így a sokféleséget a megközelítésben, az értelmezésben, a megoldásban. Csúpan a fődíj odaítélésének föltétele fejezte ki, hogy legmagasabbra a *humánium érzelmi és eszmei mozzanatait is magában foglaló* művészi teljesességet becsülik az alapítók. Ebből az elgondolásból kapcsolózták ezt a díjat a pályázatok tematikus ágához. Természetesen rugalmas keretnek mutatkozott mindez a kétszáz-harminchárom mű befogadására.

Rokon hangulatot érzékeltetett a hely és a rendezés is. A *Kossuth Lajos Tudományegyetem* emberi léptékűen tágas díszudvarának egyenletes fényében, nemes szürke márványai közt változatos és élvezhető ritmust alkottak a táblaképek és a szobrok, sajátos légkörüket is megőrizve. Kár, hogy a hatásoknak ez a szabad érvényesülése nem folytatódhatott a könyvtár előcsarnokában. A zsűfoltás, a zegzugok, a megosztott fények amolyan mellékteremmel fokozták le a többre méltó érmek, plakettek és a bensőségesebb színárnyalatú festmények környezetét. Nem olesó vigasz, hanem figyelmeztető tévny, hogy ez a bosszúság is hájtott hasznót. Éberebb keresgélésre serkentett. Kevés elrejtendően halvány pontra bukkanhatott azután még az is, aki gyanakvóan erre várászott. Míg az ellentétes irányban kitűnő, érett darabok sora emelte meg a közepes átlagszínvonalat.

Hol a gazdag költőiséget, hol a mélyből támlálkozó és feszes drámaiságot bontakoztatták ki az emberből, a tájból, a tárgyakkól a legsikeresebb festők és szobrászok. Első randen *Kokas Ignác*, lágy gomolygást és szilárd, régies formát üt-

köztető, lüktető tónusú olajtempera képében („A szülőház sáratása”); *Csikszentmihályi Róbert*, kecses lebegést és nehézkes, vajjúdó kialakulatlanságot szembesítő bronz-éremorozataiban („Kudarok”, „Örömök”); *Nagy Sándor*, tisztult egyszerűséget és vaskos természetességet egyesítő márványtömbjeiben, mészkőtömegeiben („Önportré”, „Szerelmek”) — a tárlat számos jelentős értéket képviselő darabjai közül kiragadvá.

Más úton kísérelték meg a teljességet azok, akik az élmény elvonatkoztatását bizonyos általános jelekkel és az anyag közvetlenül megnyilatkozó tulajdonságaival kötötték össze. A művészi számítás és a mesterségbeli tudás jelentékeny szintjére jutva olykor. Mint *Blaskó János*, aki a terjedelmes, sima felületek szétfeszítésével a mozgás drámai nagyságát sugallta („Gondolatok unokám születésekor”); *Szemadán György*, aki a fölépítettség szép és értelmes rendszerét meleg, kellemes hangulattal tetézte („Festett kép”); *Józsa Bálint*, aki tér és forma kölcsönös föltételezettégének pozitív és negatív elemekből álló „levezetésében” megéreztetette a lendületes cselekvést is („Tér és forma”) — itt is hangsúlyozva: a példákat több egyenértékű alkotás közül kiragadvá.

Itt megszakadt a fokozatok párhuzamos menete. Oka, hogy az ábrázoló és az elvonatkozató alkotásokban különbözőképpen jelentkeztek az *egyen-súly hiányai*. Akár csunán a háiszátrapedések is. Például egymagában a színek fölös bősége vagy ismétlődése, a formák keménysége, a motívumok átírásának egyenletlensége, az ízlés kicsaklása mélyen nem sérthette föl a sokrétű művi világot. Ha ez a világ igazán sok vétegből és szervesen teremfódott. Így maradt meg értékesnek és sajátosnak *Körössényi Tamás*, *Lovás András*, *Véghvári I. János* élesen bíráló, majd meggyőzően tragikus politikussága: *Mladonniczku Béla*, *Bényi Árpád*, *Paon Gábor*, *Bod László*, *Lóránt Zsuzsa* szenvedélyes, valószínű drámaisága — ismét

csak hely szűkében nem sorolva további figyelmet érdemlő értékeket.

Ezt a jó, bár a részletekben kifogásolható szintet hiába keresnénk az elvonatkozott szemlélet és módszer oldalán. Igaz, *Bartl József*, *Orosz Gellér*, *Ignác Anna*, *Váli Dezső* egységes felületeket hozott létre, de felületeket csupán. Tet-szöleges rend uralkodott ezeken, olyan, amely sem az elvonatkoztatás forrásaira nem utalt, sem egy-egy élmény lehetséges összefüggéseibe nem világít bele. Úgy lettek közepesek ezek a műtárgyak, hogy fölépítésükbe és technikai kidolgozásukba nem csúszott hiba. Színek és formák elrendezésének érdekes ötleteit valószínűleg meg úgyessen, mutatósan.

Meglehetősen sokan jelentkeztek olyan művekkel, amelyek szemlélete és stílusa tudatosan naiv. Kivéve *Schéner Mihály* zseniálisan összehangolt kompozícióját és *Mikló László* festményének bár erőtellenül önironikus árnyalatait, a naivság mindenütt az *érzelmességet* szabadította fel. A játék, az önfeladás, a felhőtlen békeesség átélésének derűs és jóleső örömeit. Ebből az *érzelmességből* azonban hiányoztak a teljesség tudomásulvételét igazoló elemek, a feszültség, a fájdalom, a tagadás, a harag, a leleplezés. Elégedett és ártatlan idillé szelődött itt az emberi világ. Elégedett és ártatlanná az ember maga.

Vitába fordultak ezen a ponton a különbségek. Mert a kiállítás meghatározó alkotásainak zöme merőben más arculatúnak bizonyult. Olyan érzelmi és szemléleti jegyeket hordozva, amelyek a változó valóság befogadásával, kutatásával, alakításával, ember és világ *küzdelmes kölcsönösségével* vágtak egybe. Magukba ötvözve történelmiséget és személyességet, elemzést és ítéletet, harmonikusságot és tragikusságot. Tágabb értelemben hitelesnek, mélyebben jellemzőnek eme két mai emberi és művészi magatartás megnyilatkozását, vitáját és arányát fogadhatjuk el.

Székelyhidi Agoston